УДК 339.92

JEL classification: F02, F14, F53

Валентина МАЗУРЕНКО

*кандидат економічних наук, професор,
кафедра міжнародного бізнесу,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, Україна
E-mail: vpmazurenko55@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4377-0246*

Євген ПАНЧЕНКО (Україна)

*доктор економічних наук, професор,
кафедра міжнародного менеджменту,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
Україна
E-mail: panchenko@kneu.edu.ua
Scopus Author ID: 56531622100
Web of Science ResearcherID G-2279-2017*

Ольга ЯЦЕНКО

*доктор економічних наук, професор,
кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
Україна
E-mail: yacenko@kneu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0003-4399-2217*

© Валентина Мазуренко, Євген Панченко,
Ольга Яценко, 2020

Отримано: 05.11.2020 р.
Прорецензовано: 27.11.2020 р.
Рекомендовано до друку: 16.12.2020 р.
Опубліковано: 16.12.2020 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Валентина Мазуренко (Україна)
Євген Панченко (Україна)
Ольга Яценко (Україна)

СТРАТЕГІЯ АСЕАН НА СВІТОВОМУ ЕНЕРГЕТИЧНОМУ РИНКУ В УМОВАХ ЙОГО ТРАНСФОРМАЦІЇ

АНОТАЦІЯ

Предметом дослідження виступає стратегія регіонального інтеграційного угруповання АСЕАН на світовому енергетичному ринку в умовах його трансформації.

Мета. Метою статті є дослідження стратегії регіонального інтеграційного угруповання АСЕАН на світовому енергетичному ринку в умовах його трансформації та ідентифікація її особливостей.

Методологія (метод). Дослідження базується на теоріях міжнародної торгівлі та міжнародної економічної інтеграції. Основними методами слугували індукції та дедукції, узагальнення, статистичний, компаративний та системно-структурний аналіз, групування.

Результати. Дослідження енергетичних профілів країн АСЕАН щодо їх залученості до світового енергетичного ринку в умовах його трансформації на сучасному етапі розвитку глобалізації. Виявлено зростання інтеграції у світовий енергетичний ринок внаслідок зростання попиту на енергоресурси з боку національних економік (зниження експорту певних видів паливних ресурсів, зростання імпорту інших, залучення іноземних інвестицій у розвиток ВДЕ); зростання питомої ваги ВДЕ в енергобалансах країн; зміна структури енергобалансів внаслідок вимог сталого розвитку, у тому числі екологічних та соціальних (доступ до енергоресурсів).

Висновки.

Суттєва диференціація країн-членів АСЕАН за рівнем економічного розвитку, сформованості ринкових інститутів, за забезпеченості енергетичними ресурсами та потребами у них, що обумовлює різний ступінь їх інтеграції у світовий енергетичний ринок та відмінності у цілях національних енергетичних стратегій. Аналіз енергетичних профілів країн-членів АСЕАН та їх залученість до процесів на світовому енергетичному ринку дає змогу виявити: залежність зовнішньої торгівлі від енергоресурсів; сильну внутрішню регіональну спрямованість зовнішньої торгівлі паливно-енергетичними ресурсами; недостатність інвестицій для впровадження сучасних технологій; невідповідність структури енергобалансів більшості країн АСЕАН структурним зрушенням на світовому енергетичному ринку. Співпраця з енергетичними ТНК сприяє отриманню нових технологій георозвідки, видобутку та переробки викопних енергоресурсів, а також розвитку ВДЕ та модернізації енергосистем. Імплементация Плану дій АСЕАН з енергетичного співробітництва (АРАЕС) вбачається механізмом узгодження енергетичного профілю АСЕАН з напрямками трансформації світового енергетичного ринку. Посилення наднаціональної координації та співпраці в енергетичній сфері створюють передумови для досягнення країнами національних інтересів, енергетичної безпеки та сталого розвитку.

Мазуренко В., Панченко Є., Яценко О. Стратегія АСЕАН на світовому енергетичному ринку в умовах його трансформації. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 3. С. 16-24.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.03.016>

Ключові слова: глобалізація; стратегія; трансформація; енергетичний ринок; міжнародна економічна інтеграція; міжнародна торгівля; Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН).

UDC 339.92

JEL classification: F02, F14, F53

Valentyna MAZURENKO

*PhD in Economics, Professor,
Department of International Business,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Ukraine*
E-mail: vpmazurenko55@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4377-0246

Yevhen PANCHENKO

*Doctor of Economics, Professor,
Department of International Management,
SHEI «Kyiv National Economic University named
after Vadym Hetman», Ukraine*
E-mail: panchenko@kneu.edu.ua
Scopus Author ID: 56531622100
Web of Science ResearcherID G-2279-2017

Olga YATSENKO

*Doctor of Economics, Professor,
Department of International Trade and
Marketing,
SHEI «Kyiv National Economic University named
after Vadym Hetman», Ukraine*
E-mail: yacenkoolgakneu@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4399-2217

© Valentyna Mazurenko, Yevhen Panchenko,
Olga Yatsenko, 2020

Received: 05.11.2020
Revised: 27.11.2020
Accepted: 16.12.2020
Online publication date: 16.12.2020

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Valentyna Mazurenko (Ukraine)
Yevhen Panchenko (Ukraine)
Olga Yatsenko (Ukraine)

ASEAN STRATEGY IN THE WORLD ENERGY MARKET IN THE CONDITIONS OF ITS TRANSFORMATION

ABSTRACT

The subject of the study is the strategy of the regional integration group ASEAN in the global energy market in terms of its transformation.

Goal. The aim of the article is to study the strategy of the regional integration group ASEAN in the world energy market in terms of its transformation and to identify its features.

Methodology (method). The study is based on theories of international trade and international economic integration. The main methods were induction and deduction, generalization, statistical, comparative and system-structural analysis, grouping.

Results. A study of the energy profiles of ASEAN countries on their involvement in the global energy market in terms of its transformation at the present stage of globalization. The growth of integration into the world energy market due to the growth of demand for energy resources from national economies (reduction of exports of certain types of fuel resources, growth of imports of others, attraction of foreign investments in the development of RES); increasing the share of RES in the energy balances of countries; change in the structure of energy balances due to the requirements of sustainable development, including environmental and social (access to energy resources).

Conclusions. Significant differentiation of ASEAN member countries in terms of economic development, formation of market institutions, provision of energy resources and needs, which leads to different degrees of their integration into the world energy market and differences in the goals of national energy strategies. The analysis of energy profiles of ASEAN member countries and their involvement in the processes on the world energy market allowed to reveal: dependence of foreign trade in fossil energy resources; strong intra-regional orientation of foreign trade in fuel and energy resources; insufficient investment for the introduction of modern technologies; inconsistency of the structure of energy balances of most ASEAN countries with structural changes in the world energy market. Cooperation with energy TNCs contributes to the acquisition of new technologies for exploration, production and processing of fossil energy resources, as well as the development of RES and modernization of energy systems. The implementation of the ASEAN Energy Cooperation Action Plan (APAEC) is seen as a mechanism for aligning the ASEAN energy profile with the areas of transformation of the global energy market. Strengthening supranational coordination and cooperation in the energy sector creates the preconditions for countries to achieve national interests, energy security and sustainable development.

Mazurenko, V., Panchenko, Y., and Yatsenko, O. (2020). ASEAN strategy in the world energy market in the conditions of its transformation. *Economic analysis*, 30 (3), 16-24.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.03.016>

Keywords: globalization; strategy; transformation; energy market; international economic integration; international trade; Association of Southeast Asian Nations (ASEAN).

Вступ

Розвиток інтеграційного угруповання Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) має специфіку, обумовлену суттєвою відмінністю у рівні економічного розвитку, масштабах економік, забезпеченості природними ресурсами, залученості до світового господарства та певною конкуренцією країн-членів на регіональному рівні. Тому певний час економічні рішення та стратегії АСЕАН були спрямовані на вирішення внутрішньорегіональних завдань. Наразі наднаціональна економічна політика набуває ваги та створює більш сприятливі передумови для реалізації національних цілей на світових ринках та підвищує конкурентоспроможність кожної країни. Особливого значення набуває стратегія АСЕАН на світовому енергетичному ринку, який на сучасному етапі характеризується трансформаційними процесами. Тому тема вбачається актуальною та важливою для отримання нових науково-практичних результатів.

Дослідження міжнародних (у тому числі галузевих) стратегій інтеграційних угруповань широко висвітлено у наукових працях. Зокрема, відмітимо праці таких вчених як Л. Антонюк [1], С. Бас та Б. Далал-Клейтон [2], К. Каймашнікова [3], Д. Лук'яненко [1], І. Приходько [4], Л. Ринейська [5], А. Філіпенко [6] та ін. Зростання геополітичного та геоекономічного значення інтеграційного об'єднання АСЕАН обумовило інтерес наукової спільноти до міжнародної та глобальної стратегії цього угруповання, який відображений в працях В. Андерсона, К. Кобаяші та ін. [7], Д. Г. Вей-Йен [8], С. Б. Даса, Й. Менона, Р. С. Северіно, О. Л. Шреста [9], Д. Ю. Марущака [10], С. Чіа [11] та ін. Напрями трансформації світового енергетичного ринку розглянуто в багатьох працях, відмітимо, зокрема, праці В. Бурлаки [12], Л. Гальперіної [13; 14], А. Макарова [15], А. Поручника [16], О. Шапрана [17; 18] та ін. Меншої уваги набуло дослідження спільної енергетичної стратегії АСЕАН [19] та енергетичної політики з точки зору енергетичної безпеки та структурних зрушень під впливом змін клімату [20; 21], спільної енергетичної політики [22] та ін. Разом з тим, дослідження впровадження стратегії АСЕАН щодо інтеграції до світового енергетичного ринку в умовах його трансформації не отримали розгляду.

Мета статті

Метою статті є дослідження стратегії АСЕАН на світовому енергетичному ринку в умовах його трансформації на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження

Трансформація світового енергетичного ринку на сучасному етапі розвитку глобалізації відбувається під впливом по-перше, зростаючого попиту на енергоресурси з боку економіки; по-друге, зростанням пропозиції видів доступних енергоресурсів внаслідок появи нових, удосконалення та здешевлення існуючих технологій використання відновлюваних енергоресурсів (ВДЕ); по-третє, внаслідок інформатизації, мережевізації; по-четверте, внаслідок вимог сталого розвитку, у тому числі екологічних та соціальних (доступ до енергоресурсів). Це визначає напрями трансформаційних процесів, основними з яких вбачаються: збільшення питомої ваги ВДЕ; лібералізація (зменшення монополізму) енергетичних ринків; підвищення технологічних та організаційних засад енергобезпеки; модернізація енергосистем. Зазначимо, що всі окреслені вище напрями взаємопов'язані між собою.

Інтеграція АСЕАН у світовий енергетичний ринок певний час відбувалась на рівні двосторонніх угод, що було обумовлено значними розбіжностями у рівні розвитку та станом енергосистем країн-членів. Географічна структура експорту викопного палива та електроенергії АСЕАН у 2010-2019 роках дає змогу визначити, що основними експортерами протягом всього десятиліття були Сінгапур, Малайзія та Індонезія. Багаторазово менша питома вага Таїланду, Брунея, М'янми та В'єтнаму. Не суттєві (менше 1%) значення експорту Лаосу, Філіпін та відсутні у Камбоджі (табл. 1).

Географічна структура імпорту викопного палива та електроенергії АСЕАН у 2010-2019 роках відрізняється від структури експорту більшим відхиленням питомої ваги та наявністю в переліку основних імпортерів Таїланду, який посідає 2 місце за часткою в АСЕАН. За досліджуваний період скоротилась питома вага імпорту викопного палива та електроенергії Сінгапуру та Індонезії, тоді як всі інші країни угруповання збільшили свою питому вагу за цим показником в АСЕАН (табл. 2).

Серед десяти країн-членів АСЕАН можна виокремити єдину розвинену країну угруповання, яка докорінно відрізняється від інших країн АСЕАН постіндустріальною структурою економіки – інноваційного лідера світу Сінгапур. Ця країна має дуже високий рівень розвитку та доходів, малу територію, високу густоту населення, але не забезпечена природними ресурсами. Структура первинного енергоспоживання Сінгапуру на 87% складається з імпортової сировини нафти та нафтопродуктів, 13% природного газу та менше 1% інших енергоджерел. При цьому електрогенерація для потреб національної економіки на 95%

забезпечується імпортом газом, хоча раніше електростанції працювали на нафтопродуктах. Зміна первинного енергоресурсу відбулась внаслідок цілеспрямованих заходів уряду. З метою енергобезпеки постачання природного газу диверсифікується (раніше він імпортувався газогонимами з Малайзії та Індонезії, наразі побудовано потужний LNG-термінал). Завдяки державній політиці Сінгапур став третьою країною світу за рівнем нафтопереробки та експортом нафтопродуктів, нафтова галузь створює біля 5% ВВП, а найбільший у світі вантажний порт забезпечує потребу регіону в сучасній

інфраструктурі зовнішньої торгівлі енергоресурсами та високоякісному бункеруванню судів. Нафтопродукти сінгапурського виробництва постачаються до багатьох країн світу, але основними імпортерами ринками (сумарно біля 50%) є Китай та дві країни-партнери по АСЕАН: Індонезія та Малайзія. З-поміж ВДЕ Сінгапур має потенціал тільки сонячної енергетики, що відображено в урядових планах та стратегіях [25]. Також країна є потужним гравцем постачання на світовий ринок нафто-, газовидобувного та нафтопереробного обладнання.

Таблиця 1. Географічна структура експорту викопного палива та електроенергії АСЕАН, 2010-2019, % (розраховано за [23])

Країна	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Сінгапур	34,4	35,2	33,2	32,3	32,9	32,1	34,1	33,7	33,5	33,7
Малайзія	19,1	17,5	20,4	23,0	24,8	24,3	24,2	23,5	23,9	24,3
Індонезія	28,3	29,9	27,8	26,0	24,5	25,4	25,4	26,0	26,1	24,0
Таїланд	5,8	5,6	6,6	6,5	5,7	6,1	5,7	5,8	6,6	6,0
Бруней	5,1	5,2	5,5	5,0	4,7	4,3	3,6	3,5	3,7	4,7
М'янма	1,8	1,3	1,0	1,7	2,2	3,6	3,0	2,6	2,2	3,1
В'єтнам	4,8	4,8	5,0	4,4	4,4	3,7	3,3	3,4	2,4	2,6
Лаос	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	0,9	0,9
Філіппіни	0,6	0,6	0,6	1,0	0,9	0,6	0,7	0,6	0,7	0,7
Камбоджа	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
АСЕАН	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Таблиця 2. Географічна структура імпорту викопного палива та електроенергії АСЕАН, 2010-2019, % (розраховано за [24])

Країна	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Сінгапур	45,9	46,8	45,6	42,4	42,2	40,1	38,7	39,6	38,3	36,9
Таїланд	17,9	17,1	17,6	18,9	17,9	18,7	18,6	17,3	18,6	18,5
Малайзія	9,3	8,6	10,2	12,1	13,1	13,6	13,2	13,6	13,7	14,6
Індонезія	15,6	16,0	15,7	16,5	16,3	15,6	14,6	13,9	13,8	11,5
В'єтнам	4,6	4,9	4,2	3,7	3,9	4,9	5,9	6,0	6,5	7,6
Філіппіни	5,6	5,0	5,3	4,9	5,1	5,2	6,3	6,2	6,0	6,7
М'янма	0,5	0,9	0,5	0,7	1,1	1,3	1,3	2,0	1,8	1,8
Камбоджа	0,2	0,3	0,4	0,4	0,1	0,1	0,8	0,8	0,8	1,2
Бруней	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,8
Лаос	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5
АСЕАН	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Інша невелика за розміром країна-член АСЕАН Бруней, що входить до топ-10 країн світу у рейтингах МВФ та Світового банку за доходом на душу населення за паритетом купівельної спроможності протягом останніх 20-ти років. Але економіка країни має монопрофільний характер і базується на видобутку покладів нафти та газу. Економіка Брунею інтегрована у світову та азійську енергетику завдяки експорту вуглеводнів, що після падіння цін на світовому нафтовому ринку у 2014 році знизило доходи бюджету та унаочнило

керівництву країни вразливість від світових нафтових цін. У 2017 році продажі сировини нафти складала 90% товарного експорту, що забезпечувало 60% бюджету. Основними імпортерами ринками брунейської нафти традиційно є США та азійські країни (Японія, Південна Корея, країни АСЕАН). Єдиний нафтопереробний завод Брунею експортує також скраплений газ найбільшого в світі заводу Lutut LNG, але експорт газу скорочується з двох причин: зниження попиту з боку основних імпортерів

(Японії та Китаю) та зростання внутрішнього споживання. За обсягами експорту природного газу Бруней поступається іншим країнам АСЕАН (Малайзії та Індонезії). На енергетичному ринку монопольне становище має Brunei Shell Petroleum (Брунейська нафтова компанія «Shell»), однак Бруней співпрацює і з іншими нафтогазовими ТНК та ННК. Так, разом з малайзійською Petronas та французькою Total Бруней досліджує та розробляє поклади вуглеводнів на глибоководному шельфі, а також спільно разом з малайзійською Petronas реалізовує скраплений газ від заводу LNG. Разом з тим, плани уряду передбачають залучення іноземних інвестицій для подальших розвідок корисних копалин та будівництва нафтопереробних заводів з метою переорієнтації експорту на продаж продукції з більшою доданою вартістю. Національний енергобаланс майже повністю забезпечує природний газ, але в планах уряду досягти 10% електрогенерації з ВДЕ до 2035 року. Також уряд планує залучити японські компанії для будівництва виробничих потужностей для зрідженого водню.

Індонезія та Малайзія, характеризуються як країни, що демонстрували до пандемії Covid-19 порівняно високі темпи зростання, мають великий масштаб внутрішнього ринку, забезпечені викопними енергетичними ресурсами, здійснюють політику демонополізації національних енергоринків. Індонезія внаслідок вичерпання розвіданих родовищ, старіння інфраструктури та зростання потреб власної економіки змінила профіль з нетто-експортера на імпортера нафти, зокрема, країна була членом ОПЕК з 1962 до 2009 та 2016 роки, але вийшла через зміну зовнішньоторговельного статусу. Країна експортує дорожчу легку та імпортує дешевшу кислу нафту. Основними країнами-імпортерами індонезійської нафти є азійські країни на АСЕАН припадає 29%, на Японію 26%, Австралію 13%, Південну Корею 8% та США 6% [23]. На нафтовому ринку Індонезії представлені такі енергетичні компанії, як національна BHNK PT Pertamina (30%), такі ТНК як Chevron (40%) та Total, ConocoPhillips, ExxonMobil, BP. Монополістом національного ринку нафтопереробки є Pertamina. Потужності вісьми заводів нафтопереробки не задовольняють навіть національний попит. Тому уряд на контрактній основі співпрацює з Saudi Aramco, Cilacap, Balongan, Sinopec, JX Nippon Oil для забезпечення внутрішніх потреб та комерційної переробки власної легкої нафти. Індонезія за обсягом експорту вугілля займає третє місце у світі, серед імпортерів вугілля 11% припадає на країни АСЕАН, 2% на європейські країни, 85% на інші азійські країни та 2% на інші країни світу. Індонезія представлена і на світовому ринку скрапленого газу, де основними

експортерами є азійські країни, у тому числі АСЕАН 14% та Мексика 2%. ВДЕ Індонезії представлені гідро- та геотермальною енергетикою, які сукупно забезпечують 19% електропостачання [25]. Індонезія займає третє місце в світі за рівнем використання геотермальних ВДЕ (5% внутрішнього енергоспоживання) та планує виробляти зріджений водень.

Малайзія поступається Індонезії за обсягами виробником нафти, але при значних обсягах внутрішнього споживання лишається в статусі нетто-експортера нафти. Основні імпортні ринки для малайської нафти складає азійський регіон, у тому числі країни-члени АСЕАН (Індонезія, Сінгапур та Таїланд). На світовому ринку скрапленого газу Малайзія займає третє місце з часткою 10%, основні імпортери розташовані в Азії, але поза АСЕАН. Чистий експорт енергоресурсів забезпечує Малайзії біля 20% ВВП (в період низьких світових цін). Відмітимо, що Малайзія має територіальні суперечки за території багаті покладами вуглеводнів з Китаєм та з партнерами по АСЕАН – Брунеєм та В'єтнамом. В структурі первинного енергоспоживання цієї країни переважають викопне вуглецеве паливо, на яке припадає біля 97% та 3% на ВДЕ (2% біомаса, тверді відходи та сонячна енергетика, 1% – гідроенергетика) (за даними [25]).

Таїланд представлений і як виробник, і як споживач викопних вуглеводнів, але споживання вище ніж виробництво, тому, як ми бачили в табл. 2 ця країна представлена серед основних імпортерів паливних ресурсів АСЕАН. Нафтопереробні потужності Таїланду серед країн АСЕАН поступаються лише Сінгапуру. Національний енергобаланс цієї країни складається на 40% з нафти, на другому місці природний газ (28%), на третьому – ВДЕ (біомаса та тверді побутові відходи 19%, а інші, включаючи гідроенергію 1%), на четвертому вугілля (12%) [25]. Таїланд серед країн АСЕАН поступається лише Індонезії за обсягами біоенергетики. Енергосистема Таїланду інтегрована у світовий та регіональний енергетичний ринок. Так, частина природного газу імпортується з Катару, електроенергії – з Лаосу.

Енергетична система В'єтнаму характеризується значним не використаним потенціалом. Це стосується нафти та сонячної енергетики, для розвитку яких бракує інвестицій. Так, вже зараз країна є чистим експортером нафти, але за попередніми оцінками володіє величезними обсягами покладів нафти, випереджаючи інші країни АСЕАН та поступаючись в Азії лише Індії та Китаю. Але внаслідок недостатніх геологорозвідувальних робіт та обмеженням іноземних інвесторів ці поклади не розробляються. Разом з тим, країна імпортує нафтопродукти.

Оскільки власні потужності не покривають потреби економіки. На ринку монополіє становище мають національні енергетичні компанії вугільна Vinacomін та нафто-газова PetroVietnam, яка співпрацює з ExxonMobil, Chevron, BP та російською Зарубежнефть. Енергобаланс країни характеризується високою питомою вагою гідроенергетики (44%), на другому місці – природний газ, на третьому – вугілля. Уряд В'єтнаму планує збільшити обсяги споживання викопних джерел, але зменшити їх питому вагу, завдяки розвитку вітрової та сонячної енергетики. Таке рішення обумовлено потребою в іноземних інвестиціях, покращення іміджу країни, проблемами в економіці в наслідок змін клімату, необхідністю забезпечити населення гірських та важкодоступних районів доступною енергією. Окремим завданням для країни стає модернізація електромереж, які не відповідають потребам економіки (за [25; 26]).

Група країн КЛМ (Камбоджа, Лаос, М'янма) характеризується нижчим рівнем розвитку ринкових інститутів, відносно меншими доходами та низьким рівнем забезпечення викопними видами палива. Разом з тим, будівництво підприємства з видобутку вугілля в Лаосі вивело цю країну в регіональні експортери.

Починаючи з 1980 року країни-члени АСЕАН співпрацюють в межах угруповання з метою посилення енергобезпеки та зменшення залежності від зовнішніх постачальників нафти. Згодом ця співпраця посилилась в рамках започаткованих у 1999 році Планів дій АСЕАН з енергетичного співробітництва (АРАЕС). Поточний План охоплює 2016-2025 роки та реалізацію цілей з енергетичної безпеки та сталого розвитку в АСЕАН шляхом імплементації семи енергетичних стратегій (див. табл. 3).

Таблиця 3. Основні програмні стратегії Плану дій АСЕАН з енергетичного співробітництва на 2016-2025 роки [26]

1) Електрична мережа АСЕАН	Ініціювати багатосторонню торгівлю електроенергією хоча б в одному субрегіоні до 2018 року
2) Транспортний газопровід АСЕАН	Покращити зв'язок для енергетичної безпеки та доступності через трубопроводи та термінали для регазифікації.
3) Технологія вугілля та чистого вугілля:	Підвищення іміджу використання вугілля шляхом просування чистих вугільних технологій
4) Енергоефективність та економія:	Знизити енергоємність ВВП на 20% у 2020 році відповідно рівня 2005 року.
5) Відновлювана енергія	Очікувана мета – збільшити питому вагу ВДЕ до 23% в енергобалансі АСЕАН до 2025 року
6) Регіональна енергетична політика та планування	Кращий профіль енергетичного сектору на міжнародному рівні.
7) Цивільна ядерна енергетика	Формувати можливості у політичному, технологічному та регуляторному аспектах ядерної енергетики

Зокрема, шоста стратегія безпосередньо спрямована на досягнення відповідності профілів енергетики АСЕАН та міжнародного енергетичного ринку. Перша, друга, третя та сьома стратегії спрямовані на посилення співпраці країн АСЕАН щодо диверсифікації споживання та використання видів енергії, модернізації енергосистем. Сьома стратегія щодо цивільної ядерної енергетики інтеграційного угруповання, яке має без'ядерний статус передбачає з тісню співпрацю з міжнародними профільними організаціями, у тому числі з МАГАТЕ. Разом з тим, третя стратегія (щодо просування технологій чистого вугілля) меншою мірою узгоджена зі світовими трендами.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Суттєва диференціація країн-членів АСЕАН за рівнем економічного розвитку, сформованості

ринкових інститутів, забезпеченості енергетичними ресурсами та потребами у них, що обумовлює різний ступінь їх інтеграції у світовий енергетичний ринок та відмінності у цілях національних енергетичних стратегій. Аналіз енергетичних профілів країн-членів АСЕАН та їх залученість до процесів на світовому енергетичному ринку дав змогу виявити: залежність зовнішньої торгівлі викопними енергоресурсами; сильну внутрірегіональну спрямованість зовнішньої торгівлі паливно-енергетичними ресурсами; недостатність інвестицій для впровадження сучасних технологій; не відповідність структури енергобалансів більшості країн АСЕАН структурним зрушенням на світовому енергетичному ринку. Співпраця з енергетичними ТНК сприяє отриманню нових технологій георозвідки, видобутку та переробки викопних енергоресурсів, а також

розвитку ВДЕ та модернізації енергосистем. Імплементация Плану дій АСЕАН з енергетичного співробітництва (АРАЕС) вбачається механізмом узгодження енергетичного профілю АСЕАН з напрямками трансформації світового енергетичного

ринку. Посилення наднаціональної координації та співпраці в енергетичній сфері створюють передумови для досягнення країнами національних інтересів, енергетичної безпеки та сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Lukianenko D., Antoniuk L., Bilozubenko V. Intellectual challenges to economic globalism. Ed. R. Djakons and D. Lukianenko. ISMA. Riga, 2020, 412 p.
- Bass S., Dalal-Clayton B. Sustainable Development Strategies: A Resource Book. Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris and United Nations Development Programme, New York, 2007, 382 p.
- Каймашнікова К. С. Генезис та сутність категорії глобальна стратегія економічного розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*, 2014, (7 (1)), 92-95.
- Приходько І. В. Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції. *Економічний аналіз*, 2015, (19 (1)), 91-100.
- Ринейська Л. С. Роль міжнародних організацій у формуванні міжнародних стратегій економічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2018, № 3. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/56.pdf.
- Філіпенко А. С. Міжнародна економічна інтеграція: сучасний теоретичний дискурс. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*, 2016, (23 (3)), 54-61.
- Kobayashi K., Rashid K. A., Furuichi M., & Anderson W. P. *Economic integration and regional development: The ASEAN economic community*. Routledge, 2017.
- Wei-Yen D. H. (Ed.). *Roadmap to an ASEAN economic community*. Institute of Southeast Asian Studies, 2005.
- Das S. B., Menon J., Severino R. C., & Shrestha O. L. *The ASEAN economic community: A work in progress*, 2013, Vol. 14. Institute of Southeast Asian Studies.
- Марущак Д. Ю. Інвестиційна політика як засіб реалізації інвестиційної стратегії інтеграційного об'єднання АСЕАН. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, 9, 2014, 13-17.
- Chia S. Y. The ASEAN economic community: Progress, challenges, and prospects. In *A World Trade Organization for the 21st Century*. Edward Elgar Publishing, 2014.
- Бурлака В. Г. Концептуальна модель розвитку світового ПЕК. Сучасні проблеми економіки та підприємництва: Збірник наукових праць. ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2014, Випуск 14. С. 20-27
- Гальперіна Л. П., Клен Ю. В. Глобальні тренди злиттів та поглинань в енергетичному секторі. *Міжнародна економічна політика*. 2017. 1(26). С. 46-71.
- Galperina L. P., Girenko A. T., Mazurenko V. P. The Concept of Smart Economy as the Basis for Sustainable Development of Ukraine. *International Journal of Economics and Financial Issues (IJEFI)*. 2016, Vol 6. No. 8, 307-314.
- Макаров А. А. и др. Перспективы электроэнергетики в условиях трансформации мировых энергетических рынков. *Теплоэнергетика*. 2017. № 10. С. 5-16.
- Поручник А. М., Кулаковський К. О. Енергетична безпека та диверсифікація енергоресурсів. *Економіка та держава*, 18-21
- Шапран О. С. Особливості трансформації на світовому ринку нафтопродуктів. Міжнародні відносини Серія «Економічні науки». Вип. 5. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин, 2015. Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/2640/2346.
- Мазуренко В. П., Шапран О. С. Розвиток світового ринку нафтопродуктів в умовах глобалізації. *Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право)*. 2013. № 4. С. 104-108.
- Shi X. The future of ASEAN energy mix: A SWOT analysis. *Renewable and sustainable energy reviews*. 2016. № 53. Pp. 672-680.
- Tongsopit S., Kittner N., Chang Y., Aksornkij A., Wangjiraniran W. Energy security in ASEAN: A quantitative approach for sustainable energy policy. *Energy policy*. 2016. № 90. Pp. 60-72.
- Behera S. R., Dash D. P. The effect of urbanization, energy consumption, and foreign direct investment on the carbon dioxide emission in the SSEA (South and Southeast Asian) region. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*. 2017. № 70. Pp. 96-106.
- Winanti P. S., Hanif H. Understanding ASEAN energy governance: opportunities and challenges. 50 Years of Amity and Enmity: The Politics of ASEAN Cooperation, 2018. № 1. P 175.
- List of importing markets from Association of South-East Asian Nations (ASEAN) for a product exported by Association of South-East Asian Nations (ASEAN). Product: 27 Mineral fuels, mineral oils and products of their distillation; bituminous substances; mineral waxes. https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c24%7c%7c24%7c27%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c4%7c1%7c1%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c4%7c1%7c1%7c1.
- List of supplying markets in Association of South-East Asian Nations (ASEAN) for the product imported by Association of South-East Asian Nations (ASEAN). Product: 27 Mineral fuels, mineral oils and products of their distillation; bituminous substances; mineral waxes. https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c24%7c%7c24%7c27%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c3%7c1%7c1%7c1.
- U. S. Energy Information Administration. 2020. URL: <https://www.eia.gov/international/analysis/country>.

26. ASEAN Economic Community (AEC). 2020. URL: <https://asean.org/asean-economic-community/asean-ministers-on-energy-meeting-amem/overview>.

REFERENCES

- Lukianenko, D., Antoniuk, L., Bilozubenko, V. et al. (2020). *Intellectual challenges to economic globalism*. ISMA, Riga.
- Bass, S., & Dalal-Clayton, B. (2007). *Sustainable Development Strategies: A Resource Book*. Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris and United Nations Development Programme, New York.
- Kaimashnikova, K.S. (2014). Genesis and essence of the category global strategy of economic development. *Scientific Bulletin of Kherson State University: Economic Sciences*, (7 (1)), 92-95 [in Ukrainian].
- Prikhodko, I.V. (2015). Theoretical concepts of international economic integration. *Economic Analysis*, (19 (1)), 91-100 [in Ukrainian].
- Ryneiska, L. S. (2018). The role of international organizations in the formation of international strategies for economic development. *Effektivna ekonomika*, 3. Retrieved from: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/56.pdf [in Ukrainian].
- Filipenko, A. S. (2016). International economic integration: modern theoretical discourse. *Scientific Bulletin of the Diplomatic Academy of Ukraine*, (23 (3)), 54-61 [in Ukrainian].
- Kobayashi, K., Rashid, K. A., Furuichi, M., & Anderson, W. P. (Eds.). (2017). *Economic integration and regional development: The ASEAN economic community*. Routledge.
- Wei-Yen, D. H. (Ed.). (2005). *Roadmap to an ASEAN economic community*. Institute of Southeast Asian Studies.
- Das, S. B., Menon, J., Severino, R. C., & Shrestha, O. L. (Eds.). (2013). *The ASEAN economic community: A work in progress* (Vol. 14). Institute of Southeast Asian Studies.
- Marushchak, D. Yu. (2014). Investment policy as a means of implementing the investment strategy of the ASEAN integration association. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*. 9: 13-17 [in Ukrainian].
- Chia, S. Y. (2014). The ASEAN economic community: Progress, challenges, and prospects. In *A World Trade Organization for the 21st Century*. Edward Elgar Publishing.
- Burlaka, V. G. (2014). Conceptual model of global fuel and energy development. *Modern problems of economics and entrepreneurship: A collection of scientific papers*, 14: 20-27 [in Ukrainian].
- Galperina, L. P., Klen, Yu. V. (2017). Global trends of mergers and acquisitions in the energy sector. *International economic policy*. 1 (26): 46-71 [in Ukrainian].
- Galperina, L. P., Girenko, A. T., Mazurenko, V. P. (2016). The Concept of Smart Economy as the Basis for Sustainable Development of Ukraine. *International Journal of Economics and Financial Issues (IJEFI)*. 6. 8S: 307-314.
- Makarov, A. A., etc. (2017). Prospects of electric power in the conditions of transformation of the world energy markets. *Heat energy*, 10, 5-16 [in Ukrainian].
- Poruchnik, A. M., Kulakovskiy, K. O. Energy security and diversification of energy resources. *Economy and State*, 18-21 [in Ukrainian].
- Shapran, O. S. (2015). Features of transformation in the world market of petroleum products. *International Relations Series «Economic Sciences»*, 5. – Retrieved from: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/2640/2346 [in Ukrainian].
- Mazurenko, V. P., Shapran, O. S. (2013). Development of the world market of oil products in the context of globalization. *Development Strategy of Ukraine (Economics, Sociology, Law): Scientific Journal*. 4. 104-108 [in Ukrainian].
- Shi, X. (2016). The future of ASEAN energy mix: A SWOT analysis. *Renewable and sustainable energy reviews*, 53, 672-680.
- Tongsopit, S., Kittner, N., Chang, Y., Aksornkij, A., & Wangjiraniran, W. (2016). Energy security in ASEAN: A quantitative approach for sustainable energy policy. *Energy policy*, 90, 60-72.
- Behera, S. R., & Dash, D. P. (2017). The effect of urbanization, energy consumption, and foreign direct investment on the carbon dioxide emission in the SSEA (South and Southeast Asian) region. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 70, 96-106.
- Winanti, P. S., Hanif, H. (2018). Understanding ASEAN energy governance: opportunities and challenges. 50 Years of Amity and Enmity: The Politics of ASEAN Cooperation, 1, 175.
- List of importing markets from Association of South-East Asian Nations (ASEAN) for a product exported by Association of South-East Asian Nations (ASEAN). Product: 27 Mineral fuels, mineral oils and products of their distillation; bituminous substances; mineral waxes. Retrieved from: https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c24%7c%7c24%7c27%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c4%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c4%7c1%7c1%7c1

24. List of supplying markets in Association of South-East Asian Nations (ASEAN) for the product imported by Association of South-East Asian Nations (ASEAN). Product: 27 Mineral fuels, mineral oils and products of their distillation; bituminous substances; mineral waxes. Retrieved from: https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c24%7c%7c24%7c27%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c3%7c1%7c1%7c1.
25. U. S. Energy Information Administration (2020). Retrieved from: <https://www.eia.gov/international/analysis/country> [in Ukrainian].
26. ASEAN Economic Community (AEC) (2020). Retrieved from: <https://asean.org/asean-economic-community/asean-ministers-on-energy-meeting-amem/overview> [in Ukrainian].